

**Сташевська Інна Олегівна,
доктор педагогічних наук, професор,
директор навчально-наукового
інституту культури і мистецтв
ДЗ „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”**

Масова музична освіта в Україні: реалії та перспективи

З давніх часів і до сьогодні однією з актуальних проблем педагогічної дискусії в різних країнах світу залишається проблема впливу музики на окрему людину й суспільство в цілому. Сприятливий вплив музичного навчання й виховання на гармонійний розвиток людини вже давно усвідомлений кращими представниками людства. Питання впливу музики на формування духовної культури особистості розглядалися в психологічних дослідженнях Л. Виготського, А. Готсдінера, Є. Назайкінського, Б. Теплова й ін. Проблеми музичного навчання й виховання дітей і молоді присвятили свої фундаментальні праці видатні педагоги М. Леонтович, Б. Яворський, Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, В. Шацька, О. Апраксина, Н. Ветлугіна, Г. Падалка, І. Держинська, О. Ростовський та багато інших.

Пріоритетними напрямками дослідницької роботи в українському науковому просторі останніх десятиріч є дослідження проблем формування музичної культури, розвитку ціннісних орієнтацій, національної самосвідомості, творчих здібностей особистості, соціалізації особистості засобами музичної освіти (О. С. Аліксійчук, С. В. Борисова, О. Ю. Горожанкіна, В. І. Дряпіка, М. В. Крет, Л. М. Луганська, Р. О. Осипець, В. В. Рагозіна, О. С. Середюк, К. В. Стецюк, О. І. Шкурін й ін.).

Разом з тим, незважаючи на постійний інтерес дослідників до різних питань музичного навчання й виховання, на практиці в музично-освітній галузі ще залишається багато актуальних проблем, які потребують подальшого наукового осмислення для пошуку ефективних шляхів їх вирішення. Тому метою цієї публікації є виявлення основних проблем та визначення перспективних напрямків удосконалення шкільної та позашкільної музичної освіти в сучасній Україні.

Кожне суспільство є відповідальним за збереження й розвиток музично-культурних традицій, що не може бути забезпечено лише архівацією музики та прилученням до музичної культури елітного кола. У суспільстві має бути створено такі умови, що дозволять кожному його члену розширювати власний музичний досвід протягом усього життя.

Найважливішими інститутами, що повинні створювати умови для музичної соціалізації всіх юних членів суспільства, є загальноосвітні

школи. Але, на нашу думку, у загальному масштабі реальну ситуацію у сфері шкільної музично-педагогічної практики в Україні не можна охарактеризувати позитивно. Музично-освітній рівень українських громадян загалом є недостатньо високим. І це наслідок не лише глобальних суспільних проблем (домінування значення матеріальних цінностей у світі дорослих, обмеженість процесу музичної соціалізації більшої частини дітей і молоді поза школою малохудожньою, а іноді й антиестетичною „музичною” продукцією й ін.), а й значною мірою музично-освітнього дефіциту в школі.

Серед негативних чинників, що впливають на якість шкільної музичної освіти в Україні, назвемо такі: дезінтерес політиків та урядовців до цієї проблеми, що виявляється перш за все у вкрай недостатній кількості навчального часу, відведеного на музичні заняття, та мізерному матеріально-технічному забезпеченні; втрата мотивації вчителів музичного мистецтва до результатів власної діяльності через низьку матеріальну зацікавленість; перевантаження вчителів через надмірну кількість бюрократичної документації й нестачу навчального часу; проведення музичних занять у початковій школі вчителями початкових класів. Катастрофічною є ситуація, коли вчитель початкових класів сам не може співати, а іноді й не має музичного слуху, коли за рахунок часу музичних занять вирішують проблеми інших предметів і тому подібне. Такі випадки не є рідкісними в нашій школі внаслідок усе ще поширеного ставлення як учнів та їхніх батьків, так і вчителів інших дисциплін та адміністрації школи до музичного мистецтва як до другорядного предмету, що не приносить практичної користі в житті. Не секрет, що разом із підвищенням у школі інтересу до модних предметів – економіки, логіки, іноземних мов, інформатики тощо – блок естетичних дисциплін практично відсунуто на задній план.

Окрім того, суттєвими організаційними недоліками шкільної музично-педагогічної практики в Україні в загальному масштабі, на нашу думку, є: когнітивна орієнтація – панування на музичних заняттях раціональних форм освоєння музики та вербалізму; „творочентризм”; усе ще переважно авторитарний стиль викладання й спілкування вчителя з учнями; недостатнє застосування самостійних форм практичної продуктивної й репродуктивної музичної діяльності учнів; формалізм та дефіцит творчого підходу в організації занять; недостатня увага до розвитку креативного мислення учнів, міжпредметних зв’язків, інструментального музикування через домінування в змісті уроку репродуктивного співу, слухання й аналізу музики; невідповідність приміщень сучасним вимогам, що не дозволяє повною мірою реалізувати принцип діяльнісної орієнтації; дефіцит технічної апаратури та музичного інструментарію; формальний підхід до діагностики результатів навчання – насамперед оцінюють знання, уміння й навички (переважно рівень музичного кругозору, вокально-хорові навички, інтелектуальні здібності аналізувати й інтерпретувати музику), а

здібностям, що не підлягають виміру (уява, фантазія, креативне мислення, емоційність вираження тощо), приділяють недостатньо уваги.

Позитивні тенденції збалансування емоційно-ціннісного, раціонального, творчого й комунікативного аспектів музичного навчання, як і поглиблення міждисциплінарних зв'язків, посилення акценту на полімистецькому та полікультурному вихованні, розширення змісту музичних занять елементами інструментального музикування, популярним музичним репертуаром, які відображені у вітчизняних нормативних документах, методичній літературі та підручниках музики останніх років [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7 й ін.], поки ще не стали в Україні досягненням реальної практики в широкому масштабі.

Музична освіта дітей і молоді повинна відкривати шлях як до їх соціалізації та ідентифікації в багатогранному просторі музичної культури, так і до досягнення успіху та самореалізації в загальножиттєвому контексті, що сьогодні вже не видається можливим без володіння оригінальністю, гнучкістю й продуктивністю мислення й дії, багатою фантазією й уявою, прагнення до творчої перебудови внутрішнього й зовнішнього світу. Але, як уже було зазначено, у процесі музичної освіти в загальноосвітніх школах України все ще недостатньо широко використовуються творчі форми навчальної роботи, музичні заняття сприяють переважно розвитку функцій лівої півкулі мозку, тобто раціонально-логічних здібностей. Потенціал правої півкулі (уява, фантазія, емоційність, здібності креативно самовиражатися й ін.) залишаються недостатньо затребуваними та, тим самим, недостатньо розвиваються. На жаль, навіть спонтанне вираження учнями власних ідей як елементарний експресивний прояв їхньої креативності вчителі часто сприймають як чинник, що заважає проведенню занять, а тому й не підтримують.

Такий підхід суперечить гарантованому конституцією праву кожного громадянина на гармонійний розвиток та заважає розвитку не тільки окремих індивідуумів, а й усього суспільства в цілому. Як висловився німецький педагог і науковець Герхард Гун (Gerhard Huhn), втрата індивідуумом або суспільством креативного потенціалу призводить до втрати їхнього майбутнього на цій землі [8, с. 150]. Висунення як пріоритету одного зі способів пізнання світу – раціонального або емоційного, тобто втрати балансу між емоційним сприйняттям і логічним аналізом, постає загрозою для повноцінного розвитку людини й гуманного існування суспільства.

Результати дослідження прогресивного досвіду музичного виховання дітей і молоді в західноєвропейських країнах свідчать, що можливості креативної взаємодії учнів з музикою надають не тільки композиція, імпровізація та варіювання, а також акустичні експерименти, трансформація музики в слово, рух, малюнок, пантоміму й ін., створення музичних історій, графічна нотація музики, театральне (сценічне) представлення пісні або інструментальної композиції,

комп'ютерна обробка звуку, створення елементарних музичних інструментів, самостійна підготовка й проведення учнями музично-творчих проєктів і концертних програм тощо.

При цьому слід брати до уваги те, що зазвичай у процесі музичного навчання креативна музична діяльність не може привести до революційно нового за суспільним значення результату, але є важливою з огляду на появу суб'єктивно нового й оригінального для самого учня (суб'єкта навчання) продукту, як процес, так і результат створення якого стають важливим засобом розвитку креативних здібностей особистості.

У цій перспективі актуальним постає питання розвитку креативних здібностей у майбутніх музикантів-педагогів, тому що тільки креативний учитель може виховати креативних учнів. На жаль, у мистецько-практичній підготовці як у загальноосвітніх та мистецьких школах, так і у ВНЗ України домінує репродуктивна музична діяльність, недостатню увагу приділено імпровізації, творчому виконавському аналізу творів, експериментальній роботі з виражальними можливостями голосу й інструменту тощо. Доцільним для розвитку креативності майбутнього вчителя музичного мистецтва та його практичної підготовки до розвитку творчих здібностей учнів є введення в зміст професійної музично-педагогічної освіти таких форм творчої музичної діяльності як аранжування музики, інструментовка, гра на слух, освоєння можливостей використання в школі орф-інструментів, блокфлейти, синтезатора, елементів музичного театру, обробки музичних творів, гра за генерал-басом тощо.

Необхідним сьогодні є розширення проєктних форм музичної навчально-виховної роботи в школі, що дозволяє забезпечити високий рівень саморегуляції школярів та реалізувати диференційований підхід при виборі цілей, змісту й методів навчання. Важливу роль у цьому відіграє фаза самопідготовки учнів у позаурочний час, робота парами, у невеликих групах й ін. Широке використання проєктної форми музичного навчання й виховання надають такі види музичної діяльності, як музичне озвучування й інсценізація дитячої історії, книги, різноманітні міждисциплінарні проєкти тощо. Але при цьому слід враховувати те, що проєктна робота буде успішною тільки за умови постановки в центр уваги специфічно фахового змісту. Тобто, якщо проєкт проводять з дисципліни „Музичне мистецтво”, то його тема має відповідати вимогам саме музичної освіти й у процесі його реалізації повинна переважати саме музична діяльність учнів. Ефективним у цьому контексті є залучення учнів до процесу планування, проведення й оцінювання музичних занять.

Музично-освітня практика та наукові дослідження розвинених країн підтверджують позитивний досвід уведення в процес шкільної музичної освіти інструментального музикування школярів. Наприклад, у Німеччині гру на інструменті використовують у загальноосвітній

школі як для колективного виконання нескладних інструментальних творів, так і для акомпанементу співу, танцю, інсценізації музики на інструментах, що є відносно легкими для освоєння – ударних, блокфлейті, синтезаторі, орф-інструментах, гітарі. До інструментальної діяльності залучають всіх учнів, а не тільки тих, які навчаються в мистецьких школах. Корисним прикладом для нас є організація на базі німецьких шкіл різних форм інструментальних класів, інтенсивна кооперація загальноосвітніх шкіл із музичними з метою проведення індивідуального й групового інструментального навчання школярів, різноманітних музичних курсів, ансамблевої роботи. З огляду на висновки німецьких емпіричних досліджень щодо впливу музично-інструментальної діяльності на розвиток особистості, вважаємо, що інструментальне музикування в найрізноманітніших формах нарівні із співом та слуханням музики має стати невід'ємною складовою змісту навчання у вітчизняній загальноосвітній школі [9].

Обов'язковим елементом не тільки в дошкільний період, а й протягом усього періоду навчання дітей і молоді, і навіть у процесі професійної музичної підготовки має залишатися музично-ритмічний рух як важливий допоміжний засіб усвідомлення музичних параметрів та креативного самовираження музичних вражень у русі. На нашу думку, музично-ритмічний рух має стати важливою складовою змісту й масового, і професійного музичного навчання.

Разом з тим, не допустимою є надмірна фаворизація окремих дидактичних принципів та будь-яких крайніх позицій щодо ролі окремих аспектів пізнання музики, видів музичної діяльності учнів. Так, увага до почуттєво-емоційного аспекту освоєння музичних явищ не виключає уваги до раціонального, орієнтація на творчий розвиток не зменшує значення репродуктивної музичної діяльності, аналітичної рефлексії, важливість соціальних та загальнопедагогічних цілей не знижує цінності естетичних та специфічно музичних, урахування інтересів та життєвого досвіду учнів не означає обмеження репертуару дитячою та популярною молодіжною музикою, діяльнісний підхід не означає домінування на занятті психомоторної активності – „акціонізму” як самоцілі, включення школярів у процес планування, організації й оцінки занять не виключає й самостійної організаційної роботи вчителя (він має визначити, коли буде найбільш доцільною спільна організація, а коли – ні) тощо.

Таким чином, дидактичні принципи, орієнтації повинні не звужувати, обмежувати музично-педагогічну перспективу, а навпаки за рахунок збалансованої взаємодії розширювати її.

Доцільною також є інтенсифікація кооперації загальноосвітніх шкіл та мистецьких навчально-виховних закладів у справі музичної освіти дітей і молоді, яка може реалізовуватись через спільне користування приміщеннями, інструментами, нотною й навчально-методичною літературою, проведення спільних музичних заходів,

навчально-виховних проєктів, координацію, планування й проведення шкільних та позашкільних музичних занять, залучення викладачів мистецьких шкіл до організації музичних колективів, індивідуальної й групової інструментальної й вокальної підготовки учнів загальноосвітніх шкіл тощо.

Таким чином, суттєвому удосконаленню шкільної музично-освітньої практики в Україні можуть сприяти такі заходи:

- створення в усіх школах такої матеріально-технічної бази, яка б відповідала актуальним музично-педагогічним вимогам: забезпечення навчально-виховного процесу відповідними спеціально обладнаними (технічними засобами, допоміжними матеріалами, інструментами тощо) приміщеннями, що дозволять організувати активну музично-творчу діяльність учнів на уроці; формування при всіх шкільних бібліотеках музичних фондів аудіо- та відеоматеріалів;
- збільшення навчального часу на предмет „Музичне мистецтво” мінімум до двох годин на тиждень протягом усього терміну навчання в школі;
- забезпечення балансу між раціональним та емоційним аспектами пізнання музики, практичним та теоретичним, продуктивним та репродуктивним, діяльнісним та рефлексивним компонентами музичної освіти дітей і молоді;
- відкриття для всіх учнів загальноосвітніх шкіл широкого спектру можливостей спілкування з музикою як багатомірним феноменом через розширення міжпредметних зв'язків, видів практичної музичної діяльності учнів, створення умов для інструментального навчання школярів у класноурочний час та їх активного музикування в музичних колективах різного типу, організацію для дітей, які виявляють особливий інтерес до інструментального виконавства, уроків гри на інструменті в індивідуальній формі або в невеликих групах на базі кооперації зі школами мистецтв;
- розширення форм самостійної, партнерської, групової та проєктної навчально-виховної роботи;
- більш широке запровадження додаткових музичних курсів за вибором (наприклад, музичний театр, шкільний хор, інструментальний, вокальний, фольклорний або інший ансамбль, комп'ютерне музикування, музика й література тощо);
- інтенсивна кооперація діяльності загальноосвітніх та музичних шкіл;
- розширення форм підвищення професійної кваліфікації вчителів музики (організація курсів вихідного дня, теоретичних та практичних семінарів за актуальними темами в закладах підвищення кваліфікації, при педагогічних та мистецьких ВНЗ, музичних школах тощо);
- посилення уваги до музичного виховання розумово й фізично відсталих дітей у спеціальних школах.

Ще на початку ХХ століття у вітчизняній музично-педагогічній літературі була сформульована основна мета музичної освіти дітей і молоді в музичних школах – їх гармонійний розвиток та прилучення до музичної культури. Проте, на практиці ця мета й досі найчастіше підмінюється вузько спрямованою метою навчання гри на інструменті або співу, підготовки дітей до виконавських конкурсів та до вступу в музичні училища, коледжі культури і мистецтв тощо. Інших учнів, які не відповідають таким вимогам, часто сприймають як зайвий баласт.

У зв'язку з цим, необхідними є зміни в системі оцінювання роботи учнів та педагогів, яка б базувалась не тільки на оцінці рівня сформованості спеціальних (музичних) компетенцій учнів, а також і на спостереженні за динамікою розвитку їх ціннісних орієнтацій, вольових якостей, вміння застосовувати знання, бажання вчитися, творчого мислення, комунікативних навичок, здібностей кооперації тощо.

Реалізація ідеї навчання впродовж життя, усвідомлення цінності музики й музичної діяльності для всіх категорій населення вимагає посилення уваги педагогів та науковців до проблеми музичної освіти в дорослому віці, створення умов для надання більш широких можливостей для спілкування з музикою людей дорослого й навіть похилого віку на базі музичних шкіл, мережі любительських музичних колективів тощо.

Важливими для вдосконалення позашкільної сфери музичної освіти в Україні заходами, на наш погляд, є:

- розширення й посилення диференціації (за певними цільовими групами) спектру музично-освітніх послуг мистецьких шкіл: інтенсифікація процесу введення нових спеціалізацій (навчання на електронних, старовинних інструментах, поп-музика, джаз й ін.), запровадження спеціальних курсів для різних категорій населення: дітей молодшого дошкільного віку¹, людей похилого віку, осіб із фізичними й психічними вадами тощо;

- розширення видів колективної музичної творчості на базі мистецьких шкіл, наприклад, створення не тільки дитячих та молодіжних аматорських музичних колективів, а й змішаних, учасники яких можуть належати до різних вікових категорій, що разом з іншим створює сприятливі умови для більшого взаємопорозуміння між представниками різних генерацій;

- запобігання ранньої „професіоналізації” музичного навчання в мистецьких школах;

- посилення співпраці позашкільних навчальних закладів у справі музичної просвіти широких кіл населення із загальноосвітніми школами, міськими музично-культурними інституціями та об'єднаннями;

¹ Ідеально було б організувати при музичних школах музичні курси для майбутніх матерів у період вагітності.

– розробка комп'ютерних програм, електронних курсів для інституціонального й автодидактичного музичного навчання любителів музики.

Сучасні суспільні умови, що вимагають зміни ролі учнів з пасивних реципієнтів знань на активних творців та перетворювачів дійсності – власного внутрішнього й зовнішнього світу, кардинально змінюють вимоги до професійної підготовки музиканта-педагога, який має сьогодні поставати експертом у галузі музичного мистецтва, організатором і керівником навчального процесу, але одночасно партнером і радником учня, розповідачем і слухачем, вихователем, викладачем і митцем. Від сучасних вчителів музичного мистецтва в школі та викладачів музичних дисциплін у позашкільних навчальних закладах очікують уміння виходити за межі вузького фахового горизонту, володіння такими якостями, як здатність до саморефлексії, самокритичність, ініціативність, толерантність до різноманітних музичних інтересів та вподобань учнів, бажання до постійного підвищення професійної кваліфікації, готовність цінувати й поважати особистість учнів незалежно від їхніх навчальних успіхів, вимогливість, але водночас уміння не перевантажувати своїх вихованців, розрядити напружену обстановку, самому бути прикладом у комунікативних стосунках та емоційних проявах, почуття гумору, уміння підтримувати позитивний настрій, знаходити компроміс між індивідуальним робочим темпом кожного з учнів та всього класу й багато ін. Усе це необхідно враховувати в процесі професійної підготовки майбутніх музикантів-педагогів.

Основними детермінантами визначення мети й змісту музично-педагогічної підготовки повинні бути: мета й зміст шкільного й позашкільного музично-освітнього процесу; аналіз реальних умов музично-педагогічної діяльності; аналіз уявлень дітей, їхніх батьків, викладачів музики та студентів – майбутніх музично-педагогічних кадрів про організацію й бажані результати музично-освітнього процесу.

Нові перспективи в організації музичних занять відкриває комп'ютеризація освітнього простору. Комп'ютерні програми й Інтернет є важливим допоміжним засобом під час слухання, створення, обробки, презентації, нотації, архівації, каталогізації музики, отримання музичної інформації, перевірки музичних знань тощо. У зв'язку з цим, необхідним є посилення змісту музичного навчання на всіх ланках системи музичної освіти елементами комп'ютерної композиції, комп'ютерного аранжування музики, креативного музикування за допомогою комп'ютерних технологій тощо.

Як свідчить реальна практика, в Україні поки ще потенціал сучасних мультимедійних технологій у музично-освітніх цілях використовують дуже обмежено. Необхідним в умовах глобальної комп'ютеризації життя є ознайомлення діючих та майбутніх

музикантів-педагогів з технікою звуко- й відеозапису, комп'ютерними навчальними музичними програмами, можливостями текстових, нотних та графічних комп'ютерних програм, підготовка до використання комп'ютера в професійній діяльності: збору інформації в мережі Інтернет, елементарної обробки звука, створення музичних колажів, аранжування, інструментування музики, створення наочного навчального матеріалу – графічних малюнків, нотних прикладів тощо.

Важливими заходами щодо удосконалення організації професійної музично-педагогічної освіти як ключового фактора удосконалення процесу масової музичної освіти дітей, молоді і дорослих є:

- розширення спектру музичних спеціальностей (наприклад, такими спеціальностями, як концертна педагогіка, музичний менеджмент, музична терапія, елементарна музична педагогіка тощо) у зв'язку з актуальними інтересами населення та потребами суспільства;
- удосконалення технологій інтеграції теорії й практики в процесі професійної підготовки; створення умов для більш глибокої інтеграції фундаментальних наукових, музично-теоретичних, музично-педагогічних та мистецько-практичних дисциплін;
- створення умов для спрямованості професійної освіти на забезпечення потреб реальної практики;
- розширення змісту професійної освіти за рахунок більшої практичної спрямованості навчання, уведення в навчальні програми таких курсів, як ритміка, імпровізація, сценічна майстерність, використання сучасних мультимедійних технологій у музично-педагогічній практиці, зростання ролі сучасної академічної, популярної, джазової, позаєвропейської музики й ін.;
- посилення ролі творчих видів музичної діяльності студентів у процесі проведення практичних індивідуальних і групових занять;
- уведення в зміст музично-педагогічної підготовки студентів, які навчаються за напрямом „Музичне мистецтво”, тем з основ педагогіки дорослих, елементарної музичної освіти дорослих, специфіки початкового інструментального й вокального навчання в дорослому віці тощо;
- уведення в зміст музично-педагогічної підготовки студентів, які навчаються за напрямом „Середня освіта (музичне мистецтво)”, курсів „Музика й рух”, „Музичний театр у школі”, „Шкільна музична практика” окремо або в інтегрованому вигляді;
- збільшення ролі проектно-орієнтованих та самостійних форм навчально-виховної роботи; більш інтенсивне залучення студентів до процесу планування, реалізації й діагностики результатів навчання.

Особливо слід звернути увагу на те, що музичне навчання й виховання є ефективним засобом формування не тільки специфічно музичних компетенцій, а й здібностей, що з огляду на нові суспільні

умови є важливими для повноцінної самореалізації індивідуума в особистому й громадському житті, а також для гуманного співіснування разом з іншими членами суспільства.

В Україні останнім часом усе гострішими стають етнічні конфлікти, міграційні проблеми. Невирішені міжособистісні, міжнаціональні та інші протиріччя є значною мірою відображенням проблем педагогіки. У зв'язку з цим, необхідним є спрямування педагогічних зусиль на вирішення міжкультурних протиріч шляхом більш активного впровадження концепції полікультурної музичної освіти.

Саме полікультурна орієнтація відкриває перспективи для формування мультикультурних музичних компетенцій як умови для свідомого, активного, самовизначеного й соціально терпимого життя в мультикультурному суспільстві, інтеграції окремих музичних традицій у культурний простір суспільства, взаєморозуміння та взаємоповаги представників різних народів у рівноправному комунікативному процесі та створення цим сприятливих умов для їх гуманного співіснування, ненасильницького урегулювання політичних, міжнаціональних та міжособистісних протиріч, що неминуче виникають.

Окрім вищезазначеного, стратегічно важливими заходами вдосконалення вітчизняної музично-освітньої галузі на всіх її рівнях вважаємо такі: створення інституціонального базису музично-педагогічного дослідження (спеціальних дослідницьких музично-педагогічних інститутів при університетах, музичних академіях або інших ВНЗ); інтенсифікація фахової дискусії з приводу наукової сутності, співвідношень основних категорій понятійно-термінологічного апарату музичної педагогіки та визначення її місця в системі наук; створення умов для просвіти широкої громадськості в питаннях цінності музики й музичної освіти в особистісному й суспільному житті; посилення кооперації різноманітних суспільних інституцій у справі музичної освіти (сім'ї, музичних та загальноосвітніх шкіл, ВНЗ, музично-культурних закладів, об'єднань, професійних та аматорських музичних колективів, підприємств, ЗМК); посилення взаємодії органів управління музичною освітою з неурядовими й громадськими музичними організаціями; забезпечення умов для максимального використання всіх можливих функцій музичної освіти: розвивальної, етичної, естетичної, педагогічно-терапевтичної, соціально-комунікативної й ін.; розширення мережі спеціалізованих періодичних видань – музичних і музично-педагогічних газет та журналів, професійних музично-педагогічних сайтів та електронних видань у мережі Інтернет.

Разом із визначенням вищевказаних загальних рекомендацій щодо вдосконалення музично-освітньої галузі в Україні слід зауважити, що в сучасній вітчизняній сфері музичної освіти відбувається складний процес пристосування нових європейських вимог до національних традицій, який, на нашу думку, не завжди проходить безпомилково.

Спільним завданням українських політиків, державних службовців, педагогів та науковців є сьогодні пошуки шляхів підвищення якості музичної освіти в усіх її ланках, зокрема й через упровадження прогресивних зарубіжних моделей та стратегій, але уникнення при цьому їх механічного перенесення без урахування національної своєрідності, відмови від традицій, що довели свою ефективність десятиліттями, та їх заміни на догоду новим модним тенденціям.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти / [ред. О. А. Кривенко]. – К. : КНТ, 2004. – 88 с. **2. Державний стандарт** початкової загальної освіти : затверджено наказом МОН України від 06.12.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/laws/1717.doc>. **3. Лобова О. В.** Музика : [підруч. для 2 кл.] / Ольга Володимирівна Лобова. – К. : Школяр, 2004. – 142 с. **4. Лобова О. В.** Музичне мистецтво: [підруч. для 6 кл.] / Ольга Володимирівна Лобова. – К. : Школяр, 2006. – 160 с. **5. Масол Л.** Концепція загальної мистецької освіти / Л. Масол // Мистецтво та освіта. — 2004. — № 1. — С. 2 – 5. **6. Музичне мистецтво (Мистецтво) :** підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів / [Масол Л. М. , Гайдамака О. В., Калініченко О. В., Очеретяна Н. В.] ; заг. ред. Л. М. Масол. – К. : Генеза, 2008. – 191 с. **7. Художньо-естетичний цикл. 5 – 11 класи :** програми для загальноосвіт. навч. закл. / [підгот. Б. М. Фільц]. – К.; Ірпінь : Перун, 2005. – 233 с. – (Нова програма 12-річної школи). **8. Huhn G.** Kreativität und Schule : Risiken derzeitiger Lehrpläne für die freie Entfaltung der Kinder; Verfassungswidrigkeit staatlicher Regelungen von Bildungszielen und Unterrichtsinhalten vor dem Hintergrund neuerer Erkenntnisse der Gehirnforschung / Gerhard Huhn. – Berlin : Synchron Verlag, 1990. – 173 s. – (Hamburg, Univ., Diss., 1990). **9. Сташевська І.О.** Музична педагогіка Німеччини: історія, теорія, практика : монографія / Інна Олегівна Сташевська ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 568 с.

Сташевська І.О. Актуальні проблеми масової музичної освіти в Україні. У статті розглянуто актуальні проблеми шкільної та позашкільної музично-освітньої практики в сучасній Україні. Виявлено негативні чинники, що впливають на якість масової музичної освіти в Україні. Визначено перспективні напрямки удосконалення процесу музичного навчання і виховання в загальноосвітній школі та позашкільних мистецьких навчально-виховних закладах. Акцентовано увагу на необхідності розширення й посилення диференціації (за певними цільовими групами) спектру музично-освітніх послуг мистецьких шкіл, посилення уваги педагогів та науковців до проблеми музичного виховання осіб з психічними та фізичними вадами, а також

музичної освіти в дорослому віці. Визначено важливі заходи щодо удосконалення організації професійної музично-педагогічної освіти як ключового фактора удосконалення процесу масової музичної освіти дітей, молоді і дорослих.

Ключові слова: музична освіта, музичне навчання і виховання, удосконалення музично-освітньої галузі, професійна музично-педагогічна підготовка.

Сташевская И.О. Актуальные проблемы массового музыкального образования в Украине. В статье рассмотрены актуальные проблемы школьной и внешкольной музыкально-образовательной практики в современной Украине. Выявлены негативные факторы, влияющие на качество массового музыкального образования в Украине. Определены перспективные направления совершенствования процесса музыкального обучения и воспитания в общеобразовательной школе и внешкольных учебно-воспитательных заведениях. Акцентируется внимание на необходимости расширения и усиления дифференциации (по определенным целевым группам) спектра музыкально-образовательных услуг школ искусств, усиление внимания педагогов и ученых к проблеме музыкального воспитания лиц с психическими и физическими недостатками, а также музыкального образования во взрослом возрасте. Определены важные меры по совершенствованию организации профессионального музыкально-педагогического образования как ключевого фактора совершенствования процесса массового музыкального образования детей, молодежи и взрослых.

Ключевые слова: музыкальное образование, музыкальное обучение и воспитание, совершенствование музыкально-образовательной сферы, профессиональная музыкально-педагогическая подготовка.

Для английского резюме

Сташевская И.О. Актуальные проблемы массового музыкального образования в Украине. В статье рассмотрены актуальные проблемы школьной и внешкольной музыкально-образовательной практики в современной Украине. Выявлены негативные факторы, влияющие на качество массового музыкального образования в Украине. Определены перспективные направления совершенствования процесса музыкального обучения и воспитания в общеобразовательной школе и внешкольных учебно-воспитательных заведениях. Акцентируется внимание на необходимости расширения и усиления дифференциации (по определенным целевым группам) спектра музыкально-образовательных услуг школ искусств, усиление внимания педагогов и ученых к проблеме музыкального воспитания лиц с психическими и физическими недостатками, а также музыкального

образования во взрослом возрасте, создания условий для предоставления более широких возможностей для общения с музыкой людей взрослого и даже пожилого возраста на базе музыкальных школ, сети любительских музыкальных коллективов. Определены важные меры по совершенствованию организации профессионального музыкально-педагогического образования как ключевого фактора совершенствования процесса массового музыкального образования детей, молодежи и взрослых.

Ключевые слова: музыкальное образование, музыкальное обучение и воспитание, совершенствование музыкально-образовательной сферы, профессиональная музыкально-педагогическая подготовка.

Сташевська І. О. Масова музична освіта в Україні: реалії та перспективи / І. О. Сташевська // Вісник ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Серія: Мистецька освіта: історія, теорія, практика. – 2017. – № 2 (307), Ч. 1. – С. 5 – 17.